

Rend és szabadság. Aki barackot nyomott a történelem kobakjára. Varga László (1928–2017)

Együtt voltunk nemzetközi értekezleten Princetonban, utána egy napra a közeli New Yorkba utaztunk. A célpontokat is, az iramot is Varga László diktálta. Az első látnivaló az ENSZ-palota volt. Az Egyesült Nemzetek Szervezete ugyanazt akarta a második világháború után, mint a Népszövetség az első után: békét és rendet teremteni a háborúzó nemzetek között. Ma már tudjuk, emberi összefogás nem elegendő ehhez, de azért a hatalmas palota, a *nemzetközi Rend jelképe* lett. Második cél: a Szabadság-szobor. Manhattan déli csücskétől komphajó vitt át a Hudson folyón a túlsó partra, s hozott is azonnal vissza. A hajózásra azért volt szükség, mert ingyen volt, s mert kétszer elhajóztunk a híres Szabadság-sziget és a rajta álló szobor mellett. 1900–1924 között, a Hudson folyón idáig jöttek fel az óceánjáró hajók, s a kis sziget közelében, az áhított szabadság földjén szálltak partra a bevándorlók. Az ötven méter magas szobrot a *szabadság* messziről látható *jelkép*ül emelték.

Varga László valamikor nemzetközi jogásznak, sőt diplomatának készült, és azért gyalogolt el az ENSZ-palotához, a Rend jelképéhez, mert látni akarta, hova jutott volna, ha... Ha a bolsevik diktatúra egy másfajta „rend” nevében nem téríti el pályájáról, és nem kényszeríti negyven éven át hol jelképes, hol valóságos börtönéltre, amely után a többi is csupán viszonylagos szabadság keretezte. A hívő ember ilyenkor átkapcsol a szabadság másik dimenziójába: a *ruhságban gyakorolt krisztusi szabadság* szintjére. Varga László is ezt tette, ezért érthető, miért zarándokolt el a nagy jelképhez, a New York-i Szabadság-szoborhoz is.

A jogászi helyett papi pályára ment. A pályamódosítás neki nem kényszer volt, hanem Isten vezetése alatti hivatás. Megtanulta, hogy a rendet nem mindjárt az egyesült nemzetek szintjén, hanem előbb szűkebb körben lehet és kell megélni: a családban, a rendtartó és önfenntartó magyar társadalom kiscsoportjaiban, s leginkább a családokat összefogó, a hazát is pótló gyülekezetben, Krisztus egyházában. Kolozsvári segédlelkészség után oda küldték papnak, ahol Erdély legszebb kirándulóhelyei vannak, s ahol a magyargyűlölő Avram Iancu emberei, a mócok is laknak: Abrudbányára és Verespatakra. Olyan *rendet* látott, tanult és épített ott, amelyből mások menekülni szoktak, a fogyatkozó szórványét. Amelynek nem az a rendje, hogy számbelileg apad, és beolvad a környezetébe, hanem hogy élni akar, még így, idegen tengerben is.

Az Ige szolgálatát úgy erősítette, hogy közben tanult: teológiai doktorátusra készült. Népszolgálatát pedig azzal erősítette, hogy részt vállalt barátai, egykori jogásztársai, Kertész Gábor és Dobai István béketervének kidolgozásában. Hogyan lehet az erdélyi magyarság áldatlan helyzetén Magyarország és a nagyhatalmak közvetítésével segíteni, s ezzel Románia és Közép-Európa vészterhes politikai feszültségét enyhíteni? A válaszhoz erkölcsi támaszt nyújtott a tíz napon át győztes pesti forradalom, amely nemcsak a magyarokban, hanem a szovjet

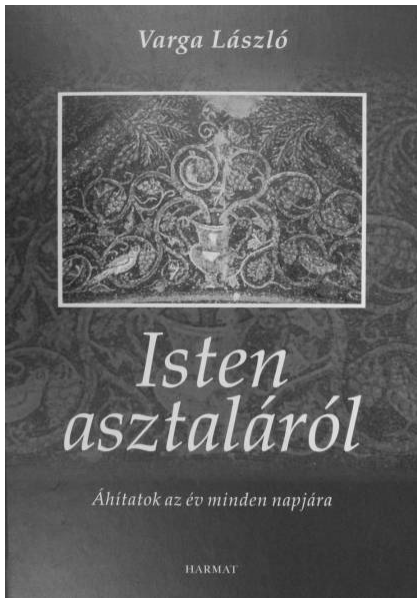
csizma alatt elnyomott más népekben is reménységet és életet keltett. Úgy rendeltetett, hogy Varga László éppen a tíz győztes napon lehetett ott a pesti srácok közelében.

A forradalmat a szó szoros értelemben szovjet tankok tiporták el, a forradalommal rokonszenvezők elleni megtorlást pedig – Romániában – a bolsevik pártvezetésben hatalomra jutott román sovíniszták hajtották végre. A nemzetközi béketerv készítőit – köztük Varga Lászlót – életfogytiglani kényszermunkára ítélték. Velük együtt még azok is börtönbe kerültek, akik tudtak a terv létezéséről, de nem jelentették fel az értelmi szerzőket.

A hét és fél évi rabság alatt a politikai elítéltek változatos zárcsoportokban mélyült emberismerete, nyelveket és a legkülönbözőbb tudományokat tanulta, és egy olyan papi habitust gyakorolt, amit csak a szigorított fegyházban lehetett gyakorolni: úgy tudni tanúskodni a bibliai igazságról, magyarul: úgy tudni prédikálni, hogy amit mond, egyértelmű is legyen, pár szóval elmondható, lényegre törő is legyen, de más vallásúak, szektások, ateisták által kikezdehetetlen is legyen. Ezzel a módszerrel és ebben a stílusban nemcsak prédikált, és lelkeket gondozott, hanem a keresztyén hit alapjairól börtönelőadás-sorozatokat is tartott. Ha ifjúkorában a család, az egyház és különösen a zilahi Wesselényi-kollégium megtanította neki a *szeretet* tudományban, jogban és törvényekben érvényesülő *Rendjét*, akkor most a szeretet másik dimenzióját, a *rabságban gyakorolt krisztusi Szabadságot* ismerhette meg. A Rend és a Szabadság formálta a harmincéves fiatalembert, és tette a nála jóval idősebb ortodox román, muzulmán török vagy a hitevesztett szocdem börtöntársak „lelkiatyjává” (románul: Párinte).

Ezek után érthető az ujjongás, amit az Empire State Building 400 méter magasan lévő teraszán hallhattam tőle, mikor onnan néztük a rengeteg várost: „Ha 1961-ben azt mondtam volna társaimnak a börtönben: Gyerekek, én negyven év múlva a New York-i Empire State Building tetejéről fogom nézni a Szabadság-szobrot, akkor mindenki azt mondta volna, hogy Varga Laci megbolondult...” Hogy miért mentünk fel a magas toronyépület tetejére? Szerintem azért, hogy ott fenn elmondhassa az előbb idézett ujjongást. Székelyhídi Ágoston úgy jellemezte az '56-osok nemzedékét, hogy ők megtanulták, s nekünk is megtanították, hogy „sehol soha senki nem léphet ki a történelemből”. Varga László is benne volt (szinte azt mondtam, ő is történelmet csinált, de hát nem mondhatom, mert a történelmet nem emberek csinálják!), sűrűn élte a történelmet, és közben mindig mindenütt fűgét mutatott a rend és a szabadság ellenségeinek, „barackot” nyomott azok fejére, akiket megcáfolt az isteni gondviselés. Ilyen „barack” volt, hogy a börtönbe magával vitte, és ott – mindenféle tilalom, zárkaát kutatás, motozás dacára – évekig tudta rejtegetni és használni görög Bibliáját.

Ilyen „barack” volt, hogy abban a négy kis gyülekezetben, ahol a börtön után szolgálhatott, s ahol elvileg a megélhetéshez szükséges kis fizetést sem „termelhette” ki az egyházközség, mindenütt az élni akaró szórvány rendjét

követte: Sülyében is, Palatkán is, Somkeréken is, Marosfelfaluban is templomot és parókiát javíttatott, utolsó szolgálati helyén pedig, a marosvásárhelyi Cserealján egyenesen új templomot építtetett – amikor nem volt szabad építeni!

Ilyen „barack” volt, amikor hetvenévesen, kezdő vezetőként végighajtott a Lánchídon. Igen, hetvenévesen autóvezetői jogosítványt szerzett, mert most már tellett neki is egy Trabantra, s mert mozgáskorlátozott feleségét csak így vihette templomba; és Pestre autózott a fiához, ott mehetett volna a kényelmesebb terelőúton, de ő csak azért is a belvárosi legnagyobb forgalmi káosz közepette döcögött át a Duna-hídon, csak azért, hogy elmondhassa: „Első pesti utamon áthajtottam a Lánchídon.”

Ilyen „barack” volt, hogy miután a nyolc év kiesést pótolva megírta doktori értekezését, s azt a kolozsvári teológiai fakultáson is érvényesülő zsarnokság leltette, az utóbbi huszonöt év alatt nemcsak egykori értekezését, hanem még tizenkét (!) további könyvet írt és adott ki egyházunk, népünk és a teológiai tudomány javára. Egyértelmű, lényegre törő, a mai ember számára is érthető teológiai tanítását (a bibliakritikáról, az isteni Hármasegységről, a predestinációról, az utolsó időről, a sátánról) teológiai hallgatók, lelkipásztorok és más értelmiségi olvasók százai fogadták a felfedezés örömeivel. Amit írt, radikálisnak is tűnhet, nem is kikezdhetlen, de ízig-vérig biblikus. Könyvei közül egyiknek sem volt olyan átütő ereje, mint a legutolsó: az év minden napjára *Isten asztaláról* címmel írt rövid igemagyarázatainak és imádságainak. Három kiadásban, tízezer példányban olvassák a két hazában.

Juhász Tamás